

Arjan Hebly en Joram Schaap

Binnen het korte tijdsbestek van de workshop hebben we de nadruk gelegd op het ontwerp van een structuurschets. Dit globale ruimtelijke beeld hebben we vervolgens in twee varianten verder uitgewerkt. In Den Haag Zuidwest hebben we te maken met een transparante Parkstad, een uitgerold tapijt van openbare en collectieve ruimten met losse bebouwingseenheden, dat wel op een heldere, hiërarchische manier is 'geweven'. De ruimtelijke structuur wordt gedragen door een grid van infrastructuur en singels. 'Woonvelden' hebben een autonome status binnen het grid. Er is een interessante gradatie tussen de openbare ruimte - de singels, de lanen en het assenkruis -, de collectieve ruimten binnen de woonvelden en de private buitenruimte. Een van de belangrijkste kenmerken van Zuidwest is de royale maatvoering van de openbare ruimten. Van die overmaat trekken wij nog steeds profijt. Anderzijds zijn er ook problemen. Een van de grootste problemen in Zuidwest is de monofunctionaliteit. Bovendien hebben wij geconstateerd dat de ruimtelijke structuurdragers maar gebrekkig functioneren op dit moment. Ze zien er vooral op de kaart mooi uit, maar in werkelijkheid is dat maar betrekkelijk, zeker wat betreft hun continuïteit en bruikbaarheid.

Op het niveau van de structuur hebben we ingezet op een kwaliteitsverhoging van de structuurdragers op wijkniveau; daarnaast op een verbetering van de relatie van het woonveld met de omliggende woonvelden. Verder zijn wij bezig geweest met het zo helder mogelijk definiëren van de overgangen tussen openbaar, collectief en privé. En dat is een hele klus met zo'n hoge dichtheid, zonder dat het vol hekken en andere begrenzingen komt te staan.

Momenteel hebben de structuurdragers slechts een beperkte gebruikswaarde. De Erasmuszone bijvoorbeeld heeft weliswaar een enorme oppervlakte, maar is op het moment maar moeilijk bereikbaar en werkt visueel eerder als een barrière. Voorstel is dan ook de visuele en functionele relatie met dat gebied te verbeteren. De Gaarde biedt nu vooral kijkgroen. Daar zouden wij programma aan willen toevoegen, bijvoorbeeld speelgelegenheden, bruggen over de singel, etcetera.

Het water van de singel ligt vrij diep en de taluds zijn steil. Als je het talud een flauwere helling geeft wordt het veel beter bruikbaar en kun je de stoep en het fietspad direct langs het water leggen. Ook het profiel van de singel langs de Vrederustlaan zou in die zin veranderd kunnen worden. Wij hebben gekozen voor een autovrij maaiveld voor heel Complex 17. Het parkeren wordt geconcentreerd aan de randen. Dit sluit niet uit dat voor goedertransport en dergelijke alle woningen bereikbaar zijn met de auto. De belangrijkste bomen, met name de grote kastanjes, dienen wat ons betreft gespaard te worden.

De hoofdopzet van het plan wordt gevormd door een dubbele zonering evenwijdig aan de hoofdwegen, bestaande uit grondgebonden appartementen, werkruimten en herenhuizen, met daartussen een veld woningen met eigen tuin. De vier randen van Complex 17 hebben ieder een eigen kwaliteit, die nog verder gedifferentieerd kan worden. Langs de Erasmusweg zijn appartementen, werkruimten en een halfverdiepte parkeergarage geprojecteerd. De woningen hebben weliswaar géén privé tuinen op het maaiveld, maar wel royale terrassen, hangende tuinen en dergelijke. De maximale hoogte is twintig meter. De wand zou zo transparant mogelijk moeten zijn om een relatie tussen het woonveld en de Erasmuszone te bewerkstelligen. De stevige stedelijke wand zal voorzien in de groeiende behoefte aan goed geoutilleerde appartementen. Het profiel van de Erasmusweg kan een dergelijke verstedelijking goed aan. Langs de Gaarde kunnen flexibele herenhuizen worden gerealiseerd met eigen tuinen op een halfverdiepte parkeergarage. Aan de kant van het winkelcentrum hebben we een aantal vrijstaande bouwvolumes geprojecteerd. Vanwege de opzet in evenwijdige zones zijn de verschillende onderdelen van het plan goed zichtbaar naar de hoofdstructuur van de wijk.

De bestaande straten worden, weliswaar in geherprofileerde vorm, gehandhaafd. Ook de ondergrondse infrastructuur kan blijven liggen. Het moeilijkst is de vormgeving van het laagbouwgebied: het veld. Voorstel is dit zodanig te bebouwen dat een visuele en functionele transparantie van Complex 17 gewaarborgd blijft. De woningen met eigen tuin worden in basiseenheden gegroepeerd die op een 'Zuidwestse' wijze herhaald worden.

De structuurschets is op twee manieren getest: in een extreem model waarin verdiepte patio's worden voorgesteld en een waarin een herbewerking van het stempel plaatsvindt, maar dan met privé tuinen.

In de eerste uitwerking is gezocht naar de mogelijkheid een zo open en openbaar mogelijk veld te combineren met een hoge dichtheid aan eengezinswoningen met eigen tuin. Hiertoe is een systeem bedacht waarbij gebruik is gemaakt van halfverzonken patiowoningen van ieder vijftien bij vijftien meter, die naadloos op elkaar zijn aangesloten. De vrij lage grondwaterstand biedt de mogelijkheid dit veld van woningen voor een groot deel onder het huidige maaiveldniveau te realiseren. Een nieuw maaiveld, een meter hoger gelegen dan het huidige, ontstaat op de daken van de patiowoningen.

Een beperkt deel van dit oppervlak kan bebouwd worden als opbouw van de onderliggende woningen, terwijl het grootste deel openbaar zou moeten blijven. Er zijn, om de gespaarde grote kastanjes heen, allerlei configuraties van de patiowoningen mogelijk. *Het resultaat is een aaneengesloten openbaar veld op (opgetild) maaiveldniveau met een bonte verzameling privé-domeintjes daarin verzonken. De afscheiding tussen privé en openbaar is in deze variant glashelder vanwege de verdiepte ligging van de patio's.* Manshoge muren, schuttingen of hagen zijn niet nodig, en de gewenste continuïteit van de ruimte blijft verzekerd. Als referentiebeeld hebben we een foto van een verzonken dorp in China gebruikt. Hier worden al eeuwen lang dergelijke verdiepte woningen gebouwd.

In een tweede variant voor het veld hebben we gezocht naar een vorm die meer aansluit op het specifieke stedenbouwkundige idioom van Zuidwest. Omdat je een bestaand stedelijk gebied verandert gaat in onze opvatting een waardering van de bestaande omgeving vooraf aan het ontwerp. Als waardevolle elementen kwamen hieruit onder meer de monumentale bomen, de schaal van de stedenbouwkundige ruimte, de rust van de architectuur en het motief van de Molenwiek, naar voren. Het motief van de Molenwiek is voor veel naoorlogse stedenbouwkundigen en architecten zoals Bakema, Lotte Stam-Beese, Van Eesteren en Rietveld een belangrijk ontwerpuitgangspunt geweest. De blokken steken in het binnenterrein, waardoor ze aan beide zijden omgeven worden

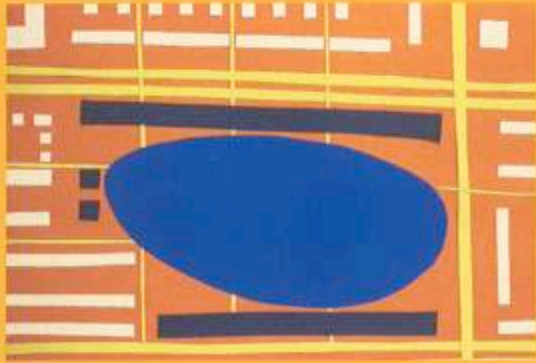
door groen. Dat zijn belangrijke ruimtelijke karakteristieken, die het mogelijk maken dat je er zigzaggend kunt dwalen. Wanneer je concludeert dat het bouwen op de bestaande footprint, maar dan nu overwegend met laagbouwhuizen, het logische gevolg is, dan doet zich een architectonisch probleem voor. De coherente schaal van het gebied, de verhoudingen tussen hoogte en breedte, gaat dan verloren. De ruimten gaan 'lubberen', de ruimtelijke pit gaat er uit.

Ten gevolge van het 'verkleinde huismateriaal' is daarom in deze variant geëxperimenteerd met de perspectivische verkleining van de Molenwiekstructuur. Voor wat betreft het woonmilieu heeft het Volkstuincomplex model gestaan. Het groene karakter van de buurt wordt gevormd door de privé tuinen, die zich zowel aan de voor- als aan de achterzijde van de blokken bevinden. De grens tussen privé tuin en openbaar gebied bestaat uit heggen. De collectieve groengebieden zijn geconcentreerd in de twee zones achter de stedelijke randbebouwing.

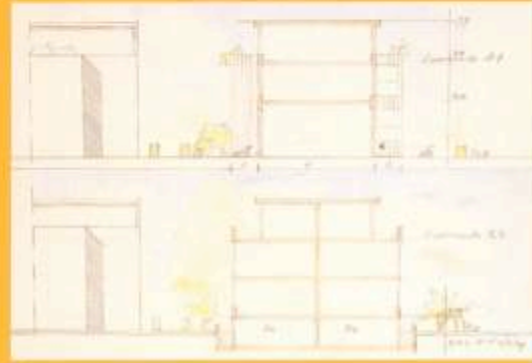
Ook in de Molenwiekwoning is dezijdige benaderbaarheid van de blokken benadrukt. Geen strenge hiërarchie tussen een voorgevel en een achtergevel. De stedelijke ruimte vloeit daardoor zo continu mogelijk door. Het Molenwiek-motief keert terug in de horizontale en verticale schakeling, plattegrond en doorsnede van de huizen. De voordeuren van de woningen en de trappen naar de half verdiepte bergingen liggen om en om aan de ene of de andere gevel.

Vanwege de bereikbaarheid voor invaliden is een deel van de begane grond van voor tot achter gelijkvloers met het maaiveld (het Noordanus-doorzonprincipe). Dit deel is anderhalve verdieping hoog en geschakeld aan een insteekverdieping. Onder deze insteekverdieping bevindt zich de halfverdiepte berging. Door de bergingen op te nemen in de bouwstrook blijft de transparantie van de stedelijke ruimte gehandhaafd.

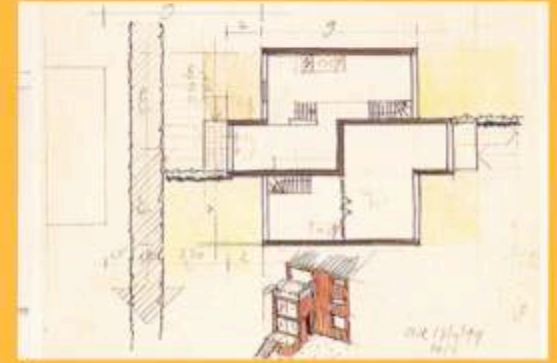
1 Structuurschets 2 Veld met tuinen op het maaiveld 2a Perspectief 2b Stedenbouwkundig plan 2c Doorsnede woning 2d Plattegrond woning 2e Perspectief met tuinen
3 Veld met verzonken patio's 3a Perspectief 3b Stedenbouwkundig plan 3c Doorsnede woning 3d Plattegrond woning 3e Perspectief 4 Woningen langs winkelgebied
5a Erasmusweg: doorsnede 5b Erasmusweg: gevel 5c Aanzicht Erasmusweg 6a Aanzicht gaarde 6b Aanzicht gaarde 6c Gaarde perspectief

1

2c

2d

2a

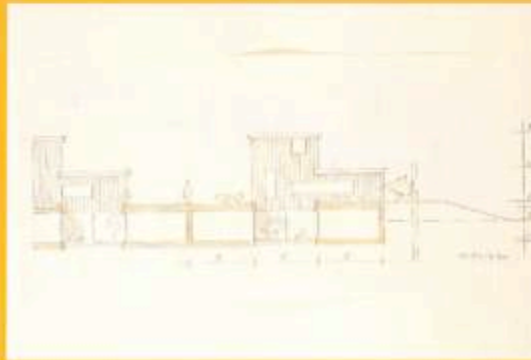

2b

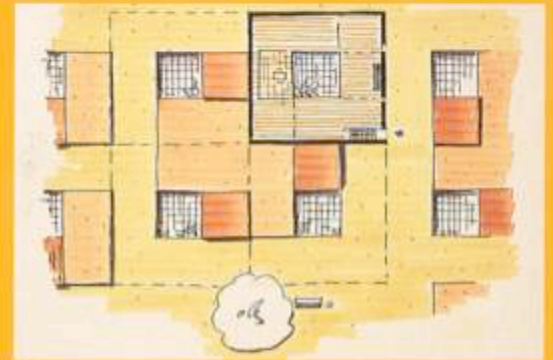

3a

3c

3d

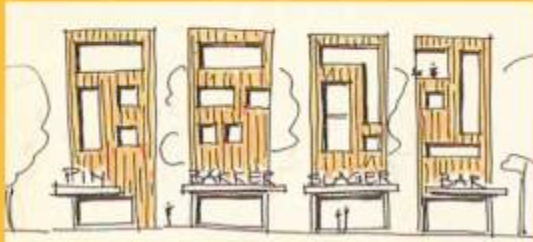

3b

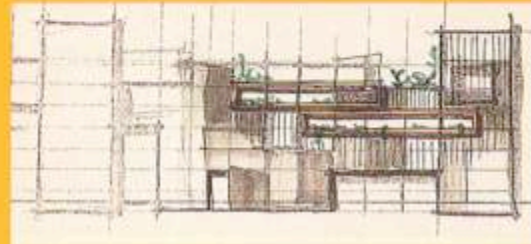

3e

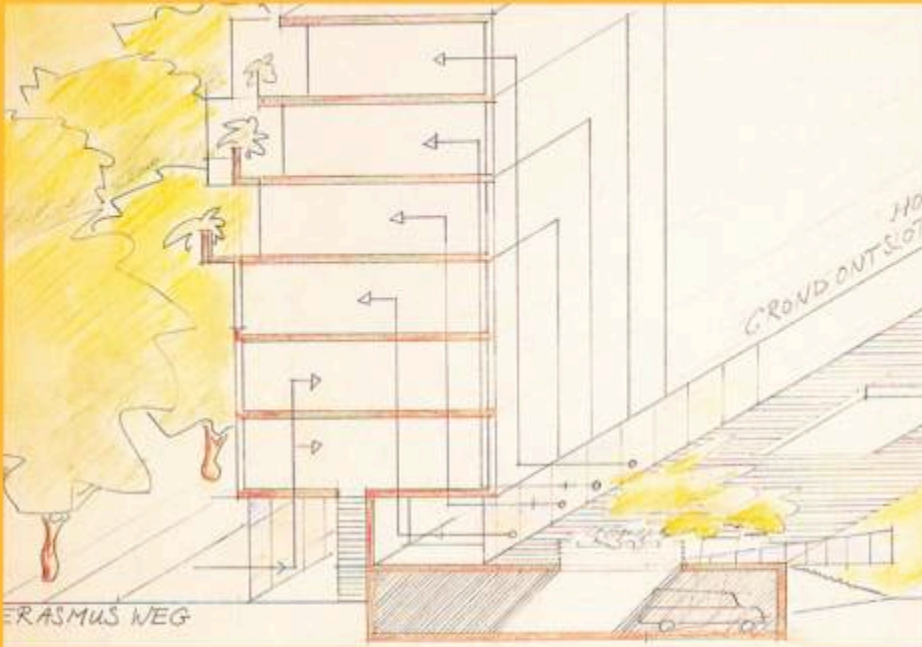

4

5b

5a

5c

6a

6b

6c

